

ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS

BARCELONA 1993

Homenatge a
MIQUEL TARRADELL

Margarida Genera

UN JACIMENT QUATERNARI DEL BAIX EBRE: EL CLOT DE L'HOSPITAL

Introducció

Un dels períodes cronològico-culturals menys coneguts en el territori del Baix Ebre és el quaternari.

És principalment per aquest motiu que l'any 1983 vàrem estudiar la conveniència d'un pla d'investigacions per a valorar les possibilitats de recerca de diferents jaciments amb vestigis paleolítics.

En principi, vàrem seleccionar l'abric de la Mallada del Perelló, on ja s'havien fet treballs d'excavació —els resultats dels quals s'han publicat parcialment—, i, d'altra banda, el jaciment del Clot de l'Hospital de Roquetes, en el qual fins aleshores no s'havia portat a terme cap intervenció programada. Al mateix temps proposàvem la prospecció d'algunes de les cavitats situades als voltants dels dos indrets esmentats.

En aquesta ocasió, i amb motiu de la publicació d'aquest volum d'homenatge al professor M. Tarradell, presentem un avanç dels treballs efectuats al Clot de l'Hospital, l'estudi del qual queda comprès en una propera publicació més àmplia, conjuntament amb els resultats obtinguts a la cova de la Mallada.

La situació

Tal com indica el nom, és un paratge enclotat, enmig dels Ports, vora un torrent que en temps de pluges o quan ve la fosa de la neu baixa amb molta força.

En aquest indret hi ha dues balmes, compreses en la mateixa denominació. La més gran és un centenar de metres més amunt que l'altra, al costat del barranc de la Galera i al cantó dret del barranc de Lloret, just després que aquest pren la direcció oest-est i abans d'arribar al Coll Ventós, a 570 m d'altitud. Oberta de cara al nord, té uns 25 m d'amplària, 6 m d'alçària màxima i el punt més profund arriba a 10 m (conten que durant les guerres carlines va servir d'hospital). Es troba gairebé davant la cova del Vidre, on també es conserven vestigis arqueològics.

Els antecedents

Fou el professor F. Esteve Gálvez qui, pels volts dels anys quaranta, va realitzar els primers sondeigs en aquest abric del Clot, i va tornar-hi en altres ocasions d'una manera esporàdica; tanmateix, els resultats d'aquestes primeres intervencions romanen inèdits.

En una de les visites que vam fer-hi, el mateix professor ens oferí amablement l'oportunitat d'accedir als materials que ell havia recollit durant les prospeccions esmentades. Es tracta d'unes peces que, a primer cop d'ull, recorden les indústries provinents de la cova de la Mallada, al Perelló.

Treballs realitzats

Reconeguda la importància dels materials i sobretot donada la seva provenença d'un context estratigràfic que permetia un estudi comparatiu amb altres elements, vam iniciar-hi una nova intervenció a fi d'obtenir tota la informació possible sobre el jaciment.

En resum, els treballs que hi hem realitzat fins ara són:

- estudi geològic de l'entorn
- neteja de l'abric i del voltant
- topografia de la cavitat
- determinació d'un perfil estratigràfic
- sedimentologia
- garbellament de terres acumulades i recuperació de materials arqueològics

L'entorn

Segons l'estudi geològic que n'ha fet Àlvar Arasa i Tuliesa, el Clot de l'Hospital és situat en una de les poques taques del trias que afloren als Ports (terme de Roquetes). Aquests materials estan afectats per una predominant tectònica compressiva on la direcció dels Catalànids és la dominant, mentre que les direccions ibèriques hi són en menys intensitat.

La presència del trias es deu a l'estructura compressiva del mesozoic en aquesta zona. Els fronts d'encavallament s'originen a favor dels nivells tous del triàsic, que en aquest cas no hi són presents; només afloren les típiques fàcies del *muschelkalk* superior. Aquesta fàcies de calcàries és encavallada per les dolomies juràssiques de l'Airosa, que en l'estratigrafia clàssica són conegudes com les típiques fàcies de bretxes liàsiques. És a favor del front d'encavallament que s'origina l'abric, ja que la fricció entre els materials afavoreix la presència d'un nivell bastant discontinu tot al llarg del front de cairells més o menys cimentats, que a causa de la meteorització o d'altres agents dissolvents i del posterior semirebliment ha donat lloc a la configuració actual de l'abric.

La seqüència estratigràfica

L'estudi estratigràfic l'hem efectuat sobre el tall —d'uns tres metres de fondària— obert anteriorment al centre de la cova.

Com es pot veure a la representació esquemàtica de la figura v, s'hi identifiquen quatre fàcies ben diferenciades:

Estrat I. Cairells. Constituït per les típiques bretxes del lias, en les quals no veiem cap estratificació.

Estrat II. Cairells i llims. S'hi observa la presència de material molt fi mesclat irregularment entre la bretxa esmentada. Els cairells són més fragmentats (3/4 cm l. màx.) que a l'estrat anterior. Hi trobem una intensa bioturbació.

Estrat III. Cairells solts. Fragments d'una dimensió màxima de 0,5/1 cm, amb un baix contingut de material fi.

Estrat arqueològic

Estudi de l'estrat arqueològic

Té uns 10 cm de gruix, amb petites bosses de 20 a 30 cm a les parts més fondes, i és constituït sobretot per argiles i matèria orgànica que li donen un color característic entre marró i roig, pel qual es distingeix perfectament dels altres nivells.

Dispersos pel conjunt, hi ha un 35 % de cairells, ossos, carbons i ascles de sílex treballades.

En aquest estrat es fa especialment evident la poca continuïtat horitzontal dels materials, a causa, segons sembla, d'una inclinació de l'estructura del jaciment cap al fons de l'abric, amb una consegüent estratigrafia obliqua.

A. L'utilatge lític. A l'hora d'efectuar l'estudi tipològic d'aquesta indústria lítica, hem de tenir en compte que es tracta d'un material recuperat en les tasques de neteja de la cavitat i de garbellament de les terres acumulades al costat del tall abans esmentat. No obstant això, ens aporta una sèrie de dades interessants. En primer lloc, ens ha permès confirmar l'existència d'un jaciment arqueològic i, d'altra banda, ens n'indica la cronologia, encara que, de moment, només sigui vàlida provisionalment.

La primera matèria de tot l'utilatge és el sílex.

En l'estudi conjunt d'aquest material no hem considerat les microlàmines perquè les classifiquem entre el subproducte de retoc.

Quant a la tipologia de les eines, hem aplicat la llista utilitzada per J. Fortea (1973).

Entre les peces retocades podem distingir aquests tipus:

<i>Gratadors</i>	
— gratador simple sobre ascla	2
— gratador circular	1
— gratador sobre làmina o lamineta	1
— gratador doble	2

Burins

- burí lateral sobre fractura retocada obliqua 1
- burí doble arquejat 1

Tipus compostos

- gratador-burí 1

Laminetes amb vora abatuda

- lamineta apuntada amb vora abatuda rectilínia 6
- lamineta amb vora abatuda gibosa 6
- fragment de lamineta amb vora abatuda 21

B. *La fauna.* Les restes faunístiques són abundants, però molt fragmentades i estellades. Molts dels ossos apareixen cremats. Entre els determinables, hi trobem vèrtebres, costelles, astràgals, falanges, així com algunes dents. Tots corresponen al gènere *Capra*.

Partint, doncs, segons el nostre propòsit, dels treballs realitzats fins ara, podem fer les consideracions següents:

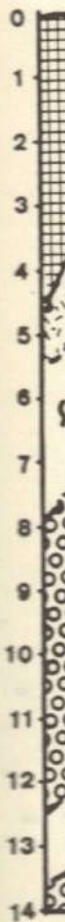
Al Clot de l'Hospital hem comprovat l'existència almenys d'un nivell d'ocupació humana on apareixen restes d'eines clarament identificables que ens permeten d'atribuir-les, amb les reserves oportunes, a les darreries del paleolític superior.

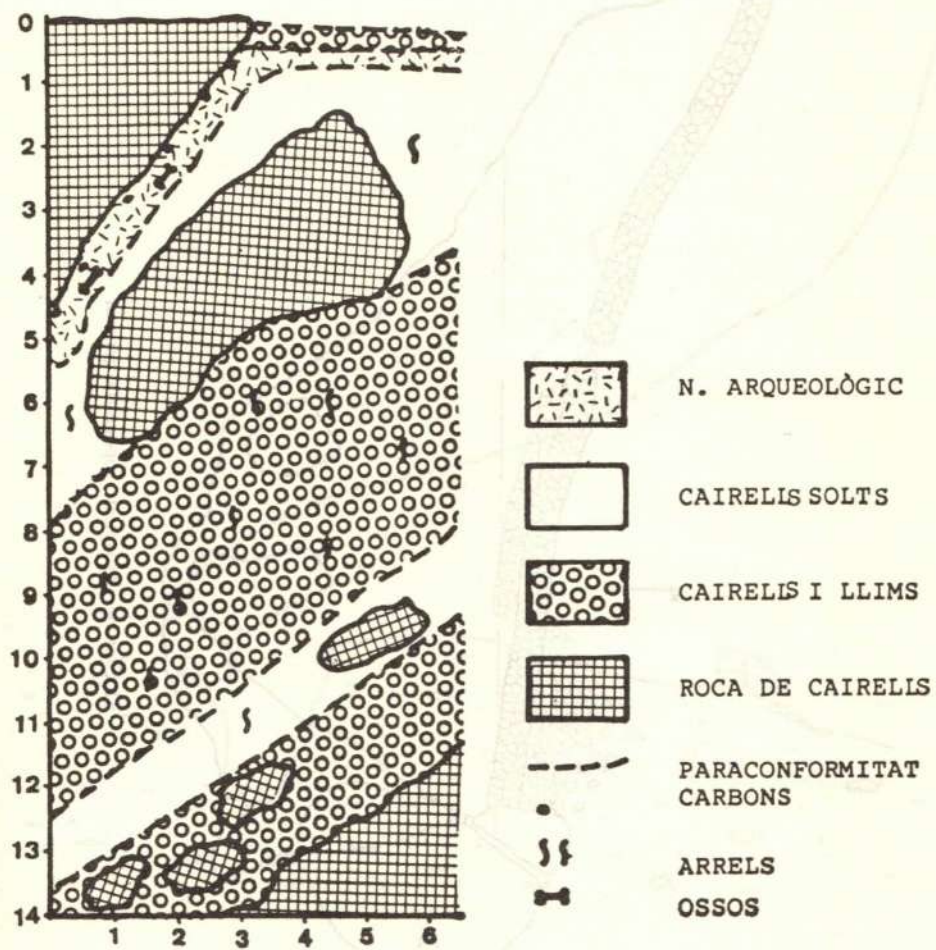
També hem observat que aquesta cova és susceptible d'un estudi més aprofundit que esperem realitzar-hi ben aviat.

MARGARIDA GENERA

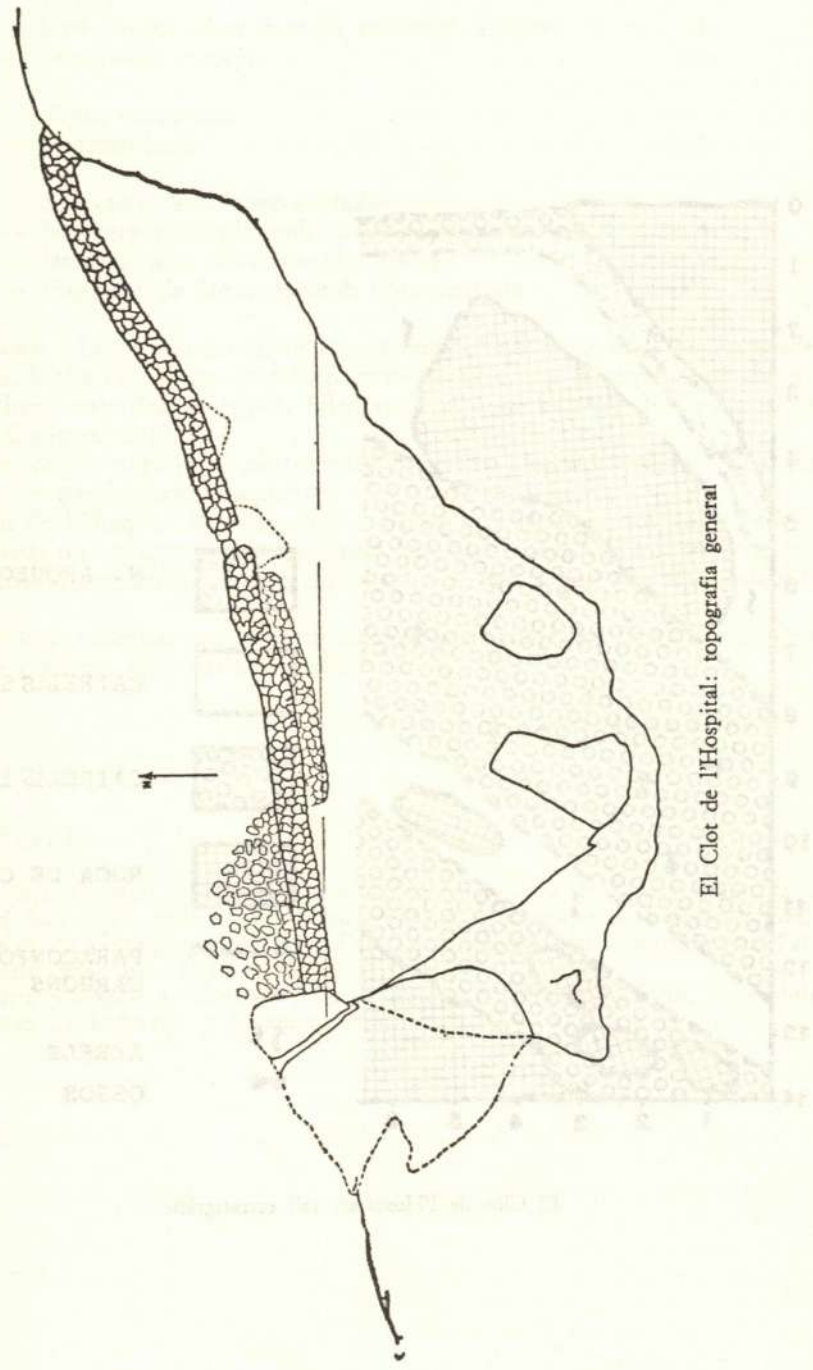
BIBLIOGRAFIA

- A. ARASA, *Estratigrafia y sedimentología de los materiales plio-cuaternarios de la fosa del Baix Ebre*, tesi de llicenciatura, inèdita (Universitat de Barcelona 1985).
 M. GENERA et alii, *Gran geografia comarcal de Catalunya*, vol. XIII: *Montsià i Baix Ebre* (Barcelona 1984), ps. 75-119 i 146-149.
 IGME, *Mapa geològic de España: Hoja de Beceite 1 : 50.000* (Madrid, Serv. Publ. Ministerio de Industria y Energía, 1985).

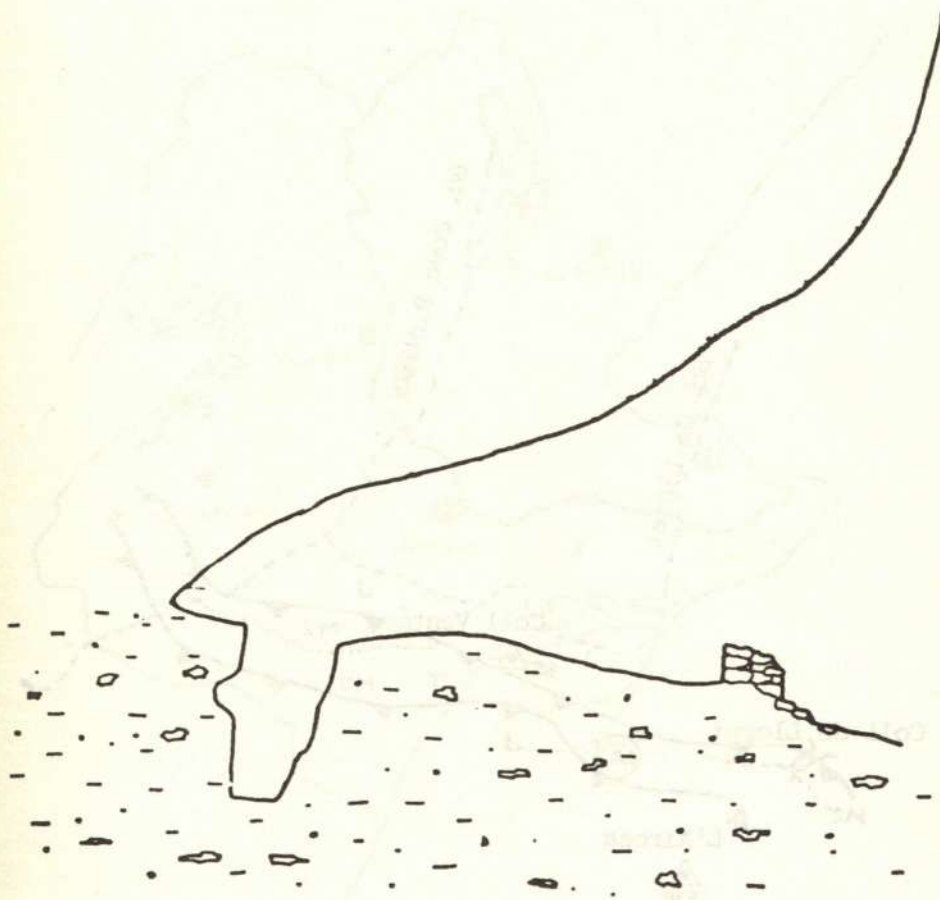

El Clot de l'Hospital: tall estratigràfic

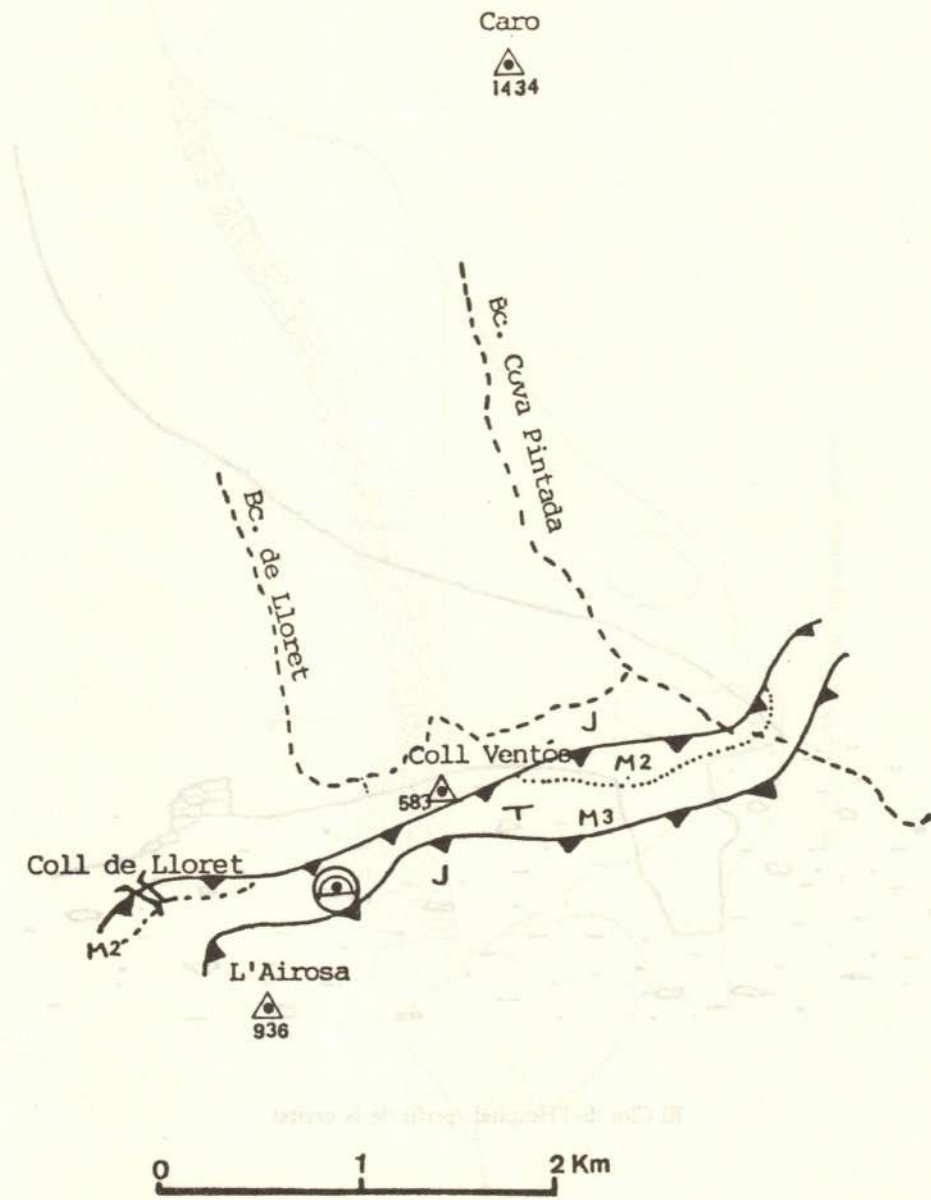

El Clot de l'Hospital: topografia general

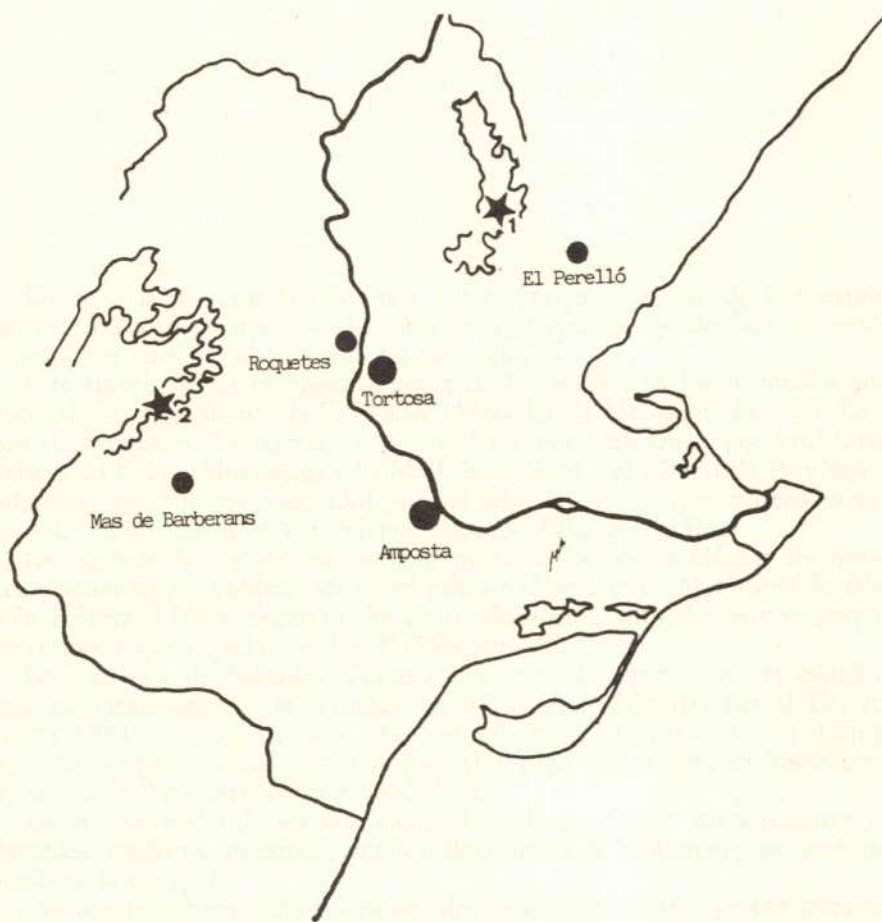

El Clot de l'Hospital: perfil de la cavitat

escala 1:1000

J juràssic M3 muschelkalk sup. M2 muschelkalk mitjà encavallament

Situació dels jaciments estudiats:

1. La Mallada
2. El Clot de l'Hospital